

АЛГОРИТАМСКО ОДЛУЧИВАЊЕ: ПРЕОБЛИКОВАЊЕ ВОЈНЕ ПРОФЕСИЈЕ

Милан Мор Маркович¹

Достављен:	16.7.2026.	Језик рада:	Српски
Кориговано:	20.8.2026.	Тип рада:	Прегледни рад
Прихваћен:	3.9.2026.	DOI број:	10.5937/vojdela2603183M

Апстракт: У овом раду тврди се да вештачка интелигенција трансформише војно одлучивање тако што преобликује епистемичке и моралне услове под којима се расуђивање остварује. У савременој војној пракси системи за подршку одлучивању засновани на вештачкој интелигенцији све више утичу на начин на који се информације филтрирају, рангирају и претварају у основу за деловање у окружењима која карактеришу неизвесност, временски притисак и одговорност. У раду се најпре војна професија тумачи као епистемичка професија, утемељена на дисциплинованом расуђивању, а не само на техничкој ефикасности. Затим се војно расуђивање разматра кроз појам практичне мудрости и анализирају се три поремећаја алгоритамског окружења одлучивања: епистемички, когнитивно-временски и морални. Анализа показује како се ово структурисање одвија кроз филтрирање, рангирање, временско сажимање и прерасподелу епистемичке и моралне одговорности. Сходно томе, интеграцију вештачке интелигенције не треба тумачити као неутралан технолошки развој, већ као развој који редефинише стандарде изврсног, одговорности и делатности унутар саме војне професије.

Кључне речи: *војна професија, вештачка интелигенција, војно расуђивање, системи за подршку одлучивању, практична мудрост*

Увод

Вештачка интелигенција (AI) све се више интегрише у војне системе за подршку одлучивању. Ова технологија помаже у филтрирању информација, препознавању образаца, одређивању приоритета међу претњама и, уопште, олакшавању процеса одлучивања. У овом раду тврди се да такве системе не треба посматрати искључиво као техничка средства која унапређују брзину или ефикасност војног одлучивања, већ као алгоритамска окружења одлучи-

¹ Универзитет јавних служби Лудовика, Факултет војних наука и обуке официра, Будимпешта, Мађарска, e-mail: markovics.milanmor@uni-nke.hu, <https://orcid.org/0000-0002-6577-8513>

вања. Сходно томе, она одређују шта се појављује као релевантна информација и које опције постају видљиве.

Главни научни допринос ове студије огледа се у томе што подршку војном одлучивању засновану на вештачкој интелигенцији сагледава као трансформацију епистемичких и моралних услова војног расуђивања, при чему та трансформација обликује и само значење војне професије. Истраживање разматра питање да ли су војни доносиоци одлука и даље способни да доносе суштинске професионалне судове онда када су опажање, одређивање приоритета и оправдавање одлука све више посредовани алгоритамским системима. Стога се у раду повезују расправе о војној примени вештачке интелигенције, људском деловању и одговорној вештачкој интелигенцији са врлинско-етичким описом војног расуђивања.

Аргументација се развија у четири корака. Најпре се војна професија тумачи као епистемички позив који зависи од одлука и расуђивања. Затим се војно расуђивање разматра кроз појам практичне мудрости, односно фронеzis, како би се показало зашто врлинско-етичке категорије остају релевантне у ратовању посредованом технологијом. У трећем кораку анализирају се три поремећаја изазвана алгоритамским окружењима одлучивања: епистемички поремећај, когнитивно-временски поремећај и морални поремећај. Коначно, у раду се тврди да интеграција вештачке интелигенције у војно одлучивање не трансформише само оперативну праксу већ преобликује и норме професионалне изврсности, одговорности и делатности унутар војне професије.

Војна професија као епистемичка професија

Вештачка интелигенција трансформише војну професију не тако што замењује делатност доносиоца одлука², већ тако што његово професионално савршенство премешта ка епистемичком надзору, оспоравању и одговорности у условима алгоритамског посредовања.

Војна професија се не може свести на техничку оспособљеност, поштовање процедура или ефикасно извршавање наређења. Она полаже право на друштвено овлашћену надлежност над организованом употребом силе, при чему се специјализовано знање мора примењивати у условима поверења, одговорности и етичких ограничења. Будући да се војно деловање одвија у условима неизвесности, организованог насиља и могућности настанка неповратне штете, професионална оспособљеност зависи од дискреционог расуђивања, а не само од примене правила (Swain & Pierce, 2017).

Овај карактер, усмерен на расуђивање, није ограничен само на борбу. Војна служба у мирнодопским условима функционише и као специјализована грана јавне управе: она обучава особље, одржава способности, припрема се за рат и

² Под доносиоцем одлука подразумевам војно особље оружаних снага, пре свега лица на положајима одлучивања која учествују у употреби савремених технологија. Ово се у све већој мери односи на целокупно особље, али се највише и у највећој мери односи на официре.

делује кроз сложене бирократске процедуре. Војно расуђивање се, стога, не остварује само у „магли рата“, већ и у ономе што би се могло назвати „маглом администрације“, где бирократске рутине, институционалне хијерархије и све чешће алгоритамски излази обликују оно што се појављује као релевантно знање и легитимно деловање.

Новија истраживања о вештачкој интелигенцији и рату додатно наглашавају ову тврдњу. Голдфарб и Линдзи тврде да машинско учење може смањити трошак предвиђања, али не уклања потребу за расуђивањем о релевантности, значењу и деловању; напротив, технологије предвиђања могу учинити податке и расуђивање вреднијим и подложнијим оспоравању (Goldfarb & Lindsay, 2021). Хантер и Бовен слично наглашавају да командовање у ратним условима често захтева абдуктивно расуђивање у ситуацијама обележеним новином, прилагођавањем противника и непотпуним информацијама. То је у супротности са индуктивном логиком многих система машинског учења, који се ослањају на обрасце изведене из претходних података (Hunter & Bowen, 2023). Чак и ако будуће способности вештачке интелигенције измене ову супротност, централно питање остаје: који су облици расуђивања потребни за одговорно војно деловање? За аргумент изнет у овом раду ова импликација је одлучујућа. Ако се војна професија заснива на практичном вршењу расуђивања, онда се вештачка интелигенција не може посматрати као пуко неутрално средство које убрзава иначе непромењен процес одлучивања. Она снажно утиче на то како војни професионалци опажају, класификују, одређују приоритете и оправдавају деловање. Како су показала новија истраживања о системима за подршку одлучивању заснованим на вештачкој интелигенцији, ови системи преобликују начин на који команданти процењују претње, одмеравају употребу силе и реагују под притиском, истовремено стварајући нове путеве за пристрасност аутоматизације, антропоморфизацију, прекомерно ослањање и ерозију делотворног моралног ауторства. Централно етичко питање стога није да ли се људско биће формално и даље налази негде у процесу, већ да ли официр и даље врши смислено расуђивање као носилац професионалне одговорности у све више алгоритамски посредованом бојишту, односно простору деловања (Johnson, 2026).

Алгоритамско посредовање не укида војну експертизу, већ је прерасподељује и изнова одређује. Како се вештачка интелигенција све више интегрише у откривање циљева, прикупљање и организовање информација, планирање и вредновање, професионална оспособљеност војника више се не може одређивати искључиво на основу стручног и практичног искуства, познавања доктрина и лидерских способности, нарочито оних показаних у стресним ситуацијама. Експертиза, дакле, није само питање способности технологије већ и људских способности, иако из другачије перспективе него раније. Ефикасан доносилац одлука све више мора да поседује способност разумевања система на који се ослања, улазних података које тај систем користи, односно врсте и квалитета извора информација, места на којима може доћи до могућих грешака и степена

веродостојности, односно релевантности, његових препорука у датом оперативном контексту. У складу с тим, најновија војна литература интеграцију вештачке интелигенције не описује као аутоматизацију целокупне професионалне улоге, већ пре као аутоматизацију или допуну појединих задатака унутар тих улога (Special Competitive Studies Project, 2026). Последица тога није застарелост или ирелевантност знања доносиоца одлука, већ трансформација војне експертизе ка надзору, калибрацији и дисциплинованом вредновању резултата које генерише машина.

Ово истовремено представља и ризик уколико се не дефинише каква се врста експертизе развија. Ако алгоритамски системи одређене процесе откривања, класификације и препоручивања чине бржим и доступнијим, они могу померити професионално расуђивање са примарне процене ка секундарном надзору над системима који су делимично непрозирни. Управо ту етичко питање постаје све израженије. Новија истраживања о војним системима за подршку одлучивању заснованим на вештачкој интелигенцији истичу да се окружења система за подршку одлучивању заснованих на вештачкој интелигенцији (*AI-based Decision Support Systems* – AI-DSS) одликују сложеним интеракцијама између човека и машине и расподељеном делатношћу, што може сузити простор за независно и субјективно расуђивање чак и када људи формално остају крајњи доносиоци одлука (Nadibaidze, 2024; Bode, 2025). У таквим околностима поверење – или прецизније способност калибрисања ослањања³ – постаје професионална врлина само ако је правилно уређено: премало ослањања отежава употребу система, док прекомерно ослањање или антропоморфизовано „поверење” води ка пристрасности аутоматизације и недостатку одговорности, при чему нико не преузима одговорност. Војни професионалац у транзицији стога није тек боље информисан доносилац одлука, већ практичар чије професионално савршенство све више зависи од тога да ли може да очува независно расуђивање пред искушењима брзине, метрика поузданости, ауторитета који пројектује кориснички интерфејс и институционалног притиска да се ослони на систем.

Аналитички посматрано, корисно је разликовати алате, системе и окружења. Алат подржава извршавање одређеног задатка, док систем интегрише више функција ради постижања дефинисаног оперативног исхода. Алгоритамско окружење одлучивања организује поље у којем се одвијају опажање, одређивање приоритета и деловање. У војној пракси то постаје видљиво када више система за подршку одлучивању заснованих на вештачкој интелигенцији делује у различитим фазама „ланца убијања” или циклуса динамичког циљања. Такви системи обједињују податке, филтрирају сигнале, рангирају опције и стварају подразумеване путање деловања пре него што командант дође до формалне тачке одлучивања.

3 Други аутори, попут О’Нил, ово формулишу кроз појмове поузданости и поверења и анализирају те концепте у контексту вештачке интелигенције (O’Neill, 2020).

Ова промена није ограничена на експериментално окружење, већ је већ видљива у основним областима војне праксе. Обавештајно деловање, надзор и извиђање (*Intelligence, surveillance and reconnaissance* – ISR) све се више ослањају на аутоматизовано откривање и класификацију. Обавештајни системи одређују приоритете и повезују податке из различитих извора. Процеси означавања циљева подржани су препознавањем образаца и предиктивном анализом. Планирање и штабни рад укључују развој и вредновање варијанти поступања, односно курсева деловања (*courses of actions* – COAs), уз помоћ вештачке интелигенције, док окружења за обуку интегришу адаптивне симулације и генеративне системе. У складу с тим, најновији оквири политика више не посматрају вештачку интелигенцију као самосталну способност, већ као институционални предуслов: нагласак се ставља на случајеве употребе, развој радне снаге спремне за примену вештачке интелигенције, тестирање, евалуацију и верификацију (*testing, evaluation and verification* – TEV&V), процесе прегледа и доступност висококвалитетних података као предуслове одговорне интеграције (U.S. Department of Defense, 2023; North Atlantic Treaty Organization, 2024).

Међутим, практична привлачност ових система, односно њихова способност да убрзају обраду и смање когнитивно оптерећење, мора се вредновати заједно са њиховим структурним ефектима на одлучивање. Брзина сама по себи није епистемолошки неутрална (Renic & Schwarz, 2024). Поред тога, филтрирањем улазних података и давањем приоритета одређеним излазним резултатима системи вештачке интелигенције имплицитно одређују шта се сматра релевантним, хитним или изводљивим (Bode & Huelss, 2021). То има две међусобно повезане последице. Прво, временско сажимање циклуса одлучивања може смањити време доступно за промишљање, чиме се одлучивање усмерава ка брзом прихватању или одбацивању опција које генерише систем. Друго, претходно структурисање информација може сузити опсег алтернатива које се суштински разматрају, нарочито онда када је представљен само ограничен број препорука. Како су показала истраживања о системима за подршку одлучивању заснованим на вештачкој интелигенцији, таква окружења могу суптилно преобликовати људску делатност – чак и када овлашћење за доношење одлука формално остаје код људског оператера, практични услови за расуђивање већ су унапред обликовани алгоритамским процесима.

Широко коришћена разлика између модела „човек у петљи” (*human-in-the-loop*) и „човек над петљом” (*human-on-the-loop*) није довољна из нормативне перспективе уколико се посматра као самостална заштитна мера. Само присуство човека у одређеној тачки одлучивања не гарантује само по себи квалитет нити независност расуђивања. Уместо тога, важно је да ли шире окружење одлучивања очувава услове под којима је суштинско војно расуђивање могуће. То укључује способност доносиоца одлука да преиспитује излазне резултате система и разуме њихова епистемичка ограничења. Из тог разлога документи као што су НАТО принципи одговорне употребе вештачке интелигенције (*Principles of*

Responsible Use – PRUs) наглашавају појам одговарајућег људског расуђивања, уместо да се ослањају на техничке категорије као што су HITL (*human-on-the-loop*) или HOTL (*human-on-the-loop*).

Иако емпиријска истраживања показују да војни лидери не прихватају вештачку интелигенцију некритички (Lushenko, 2025), већ јој приступају кроз прагматичан облик калибрисаног поверења, овај оперативни опрез не треба поистовећивати са структурисаним скептицизмом у дубљем, епистемолошком смислу. Оперативно ослањање може се развијати брже него морално или институционално поверење. Међутим, у контексту система вештачке интелигенције оно што се често описује као „калибрисано поверење” прецизније би се могло означити као калибрисано ослањање, будући да поверење у снажнијем нормативном смислу претпоставља интенционалност, моралну делатност или одговорност ентитета којем се верује. Лушенкова студија показује да официри инсистирају на људској контроли и правном надзору, али то само по себи не гарантује когнитивну способност коју захтева критичка литература. За смислену људску контролу формално задржавање овлашћења за доношење одлука није довољно; како наглашавају критички приступи, оно подразумева способност доносиоца одлука да преиспитује излазне резултате система, разуме његова епистемолошка ограничења, препозна скривене претпоставке уграђене у податке и моделе и одупре се неоправданом самопоуздању које настаје под оперативним притиском.

Проблем није само питање контроле, већ и питање интегритета расуђивања посредованог алгоритмима. Ако је војна професија заиста епистемолошка професија која се – као што је претходно објашњено – заснива на вршењу расуђивања утемељеног на промишљању у условима неизвесности и сложености, онда централно етичко и професионално питање постаје да ли то расуђивање остаје суштински очувано или га постепено потискују усмерени, убрзани и делимично непрозирни облици одлучивања. Ово питање представља прелаз ка наредном одељку, у којем се војно расуђивање разматра не као преостала људска функција, већ као темељна професионална врлина која се мора редефинисати у условима алгоритамског посредовања.

Војно расуђивање као практична мудрост

Новија научна истраживања војну примену вештачке интелигенције све чешће не посматрају првенствено као питање потпуно аутономног оружја, већ као проблем система за подршку одлучивању заснованог на вештачкој интелигенцији и интеракције човека и машине (Dorsey & Vo, 2025). Стога најважније питање није једноставно да ли људи у неком тренутку остају „у петљи”, већ да ли ће доносиоци одлука и даље бити способни да доносе смислене одлуке онда када су откривање, одређивање приоритета и препоруке све више посредовани

техничким системима. Према најновијим истраживањима системи за подршку одлучивању засновани на вештачкој интелигенцији трансформишу начин на који команданти процењују претње, одмеравају однос снага и реагују под притиском, истовремено повећавајући ризике од пристрасности аутоматизације, антропоморфизације, прекомерног ослањања и расподељене делатности. Стога најважније професионално питање није очување номиналне контроле, већ очување одговарајућег моралног војног расуђивања (Johnson, 2026).

Перспектива етике врлина представља често занемарену димензију разма-тране теме. Како Џонатан Асконас и Пол Шерц примећују у свом новијем уводу у посебно издање посвећено етици врлина и војној вештачкој интелигенцији, актуелне расправе често остају заробљене између консеквенцијализма и деонтологије, док етика врлина нуди другачији угао за разумевање онога што је на коцки у војном одлучивању. Ова промена перспективе важна је зато што етичко питање није само да ли је неки резултат делотворан или да ли је неко правило формално поштовано. Важно питање јесте какви се доносиоци одлука образују у професији посредованој алгоритмима и да ли се особине неопходне за делотворно вођство могу развијати у таквим околностима (Askonas & Scherz, 2024).

У овом контексту кључни појам је фронеzis (*phronesis*), односно практична мудрост. У војној професији то не значи неодређену интуицију нити пуко искуство. Овај појам односи се на дисциплиновану способност да се препозна оно што је практично и морално значајно у одређеној ситуацији. Аристотеловским речником, практична мудрост не тиче се само општих начела већ и појединачних околности деловања (Aristotle, 2009, 1141b). То је посебно важно тамо где су информације и време ограничени, последице могу бити озбиљне, а не постоји један једини тачан одговор. Новија истраживања из области етике врлина о војној примени вештачке интелигенције указују на то да широка употреба вештачке интелигенције може подривати управо оне услове под којима се војне врлине развијају и практикују. Хаселбергерова анализа, на пример, овде је посебно релевантна: он препознаје храброст, дубоку лојалност и разборитост, односно практичну мудрост, као врлине које долазе под притисак како системи вештачке интелигенције све више посредују прикупљање обавештајних података, избор циљева и стратешко одлучивање. Поента није у томе да машине „немају моралност“ у неком апстрактном смислу, већ у томе да се професионална изврсност у ратовању не може свести на технички оптимизован избор међу опцијама које генерише машина (Hasselberger, 2024).

Зато војно одлучивање треба посматрати као процес зависан од контекста, а не као механизам заснован на правилима. Иако то може деловати донекле ближе начину на који функционише вештачка интелигенција, то само по себи не значи да она може доносити боље одлуке. Истраживања о одговорној војној вештачкој интелигенцији наглашавају да апстрактна начела сама по себи нису довољна уколико се не преточе у смернице прилагођене конкретном контексту. Према Мервелду и сарадницима, одговорна војна вештачка интелигенција не

може се остварити путем универзалног модела, јер релевантне норме зависе од конкретног оперативног окружења (Meerveld et al., 2025). Паралелно с тим, Боде и његови коаутори тврде да се висококвалитетна људска делатност не може обезбедити само у завршној фази процеса одлучивања; она мора бити уграђена у читав животни циклус система, од пројектовања и тестирања, преко употребе, до евалуације након употребе (Bode et al., 2025). То снажно поткрепљује тврдњу да расуђивање није завршна људска функција „надјачавања” на крају иначе аутоматизованог ланца. Оно је стална професионална вештина која омогућава тумачење излазних резултата, преиспитивање оквира, препознавање контекста и преузимање одговорности у оквиру целокупног социотехничког окружења.

Формални људски надзор стога није довољан уколико значи само то да је особа присутна у одређеној тачки одлучивања. У одлукама од правног и етичког значаја системи за подршку одлучивању засновани на вештачкој интелигенцији могу пружити подршку, али не могу заменити људско расуђивање. Очување таквог расуђивања захтева да корисници разумеју и преиспитују излазне резултате система, упоређују их са другим изворима и задрже довољно времена и простора за критичку процену, нарочито онда када системи предлажу варијанте поступања или генеришу предвиђања под оперативним притиском. Објашњивост може подржати овај процес, али сама по себи не гарантује одговорно расуђивање, нарочито у случају непрозирних система. Оно што је потребно није ритуално присуство човека који одобрава одлуку, већ развијена способност за промишљање и моралну делатност (Guiora & Kertzer, 2024).

Поремећаји алгоритамског окружења одлучивања

Алгоритамска окружења одлучивања уводе поремећаје који се не могу свести на погрешне податке, грешку модела или појединачну пристрасност аутоматизације. Ови проблеми настају и из начина на који таква окружења организују видљивост, релевантност, временску динамику и доступне варијанте поступања. Пристрасност, стога, има и димензију процеса и структурну димензију: она може проистећи из података, модела или интеракције корисника са системом, али и из саме архитектуре окружења одлучивања. У овом одељку разликују се три таква поремећаја: епистемички поремећај, когнитивно-временски поремећај и морални поремећај.

Системи за подршку одлучивању засновани на вештачкој интелигенцији филтрирају, рангирају и обликују оперативне информације. Чинећи то, они могу стећи фактички епистемички ауторитет. Проблем није само у томе што систем пружа информације, већ и у томе што може задобити фактички епистемички ауторитет – односно у томе што корисник почиње да га третира као извор чији излазни резултати дају разлог да се сопствено мишљење потисне или превазиђе, јер се систем опажа као епистемички надмоћан у одређеној области. Опасност лежи

у чињеници да корисник не само да укључује резултате система у сопствено расуђивање већ их третира и као унапред успостављен аргумент који замењује и потискује независну процену.

Џонсон тврди да системи за подршку одлучивању засновани на вештачкој интелигенцији трансформишу односе између човека и машине у ратовању тако што прерасподељују моралну делатност унутар сложених социотехничких система (Johnson, 2026). Дорсијева анализа додаје да окружења циљања подржана вештачком интелигенцијом могу преобликовати когнитивни и правни простор у којем се спроводе избор циљева и процене пропорционалности (Dorsey, 2025). Заједно, ова становишта показују да етички проблем није ограничен на појединачну пристрасност корисника. Он се односи и на институционалну и правну архитектуру унутар које се војно расуђивање остварује.

Прва пристрасност јесте епистемичка пристрасност. Систем не пружа само информације већ и оквир за тумачење, односно уоквиривање. Епистемичка пристрасност није само изобличење информација већ и померање епистемичког ауторитета: оно што систем чини мерљивим, упоредивим и подобним за рангирање не постаје само видљивије већ се истовремено обдaruје ауторитетом. Ово је важно зато што, следећи Дорсијеву логику квантификације, више није реч само о томе да систем уоквирује одлуку, већ и о томе да то уоквиривање стиче ауторитет у очима доносиоца одлуке. Епистемички ауторитет је увек зависан од контекста и везан за то ко или шта се сматра „оним ко зна боље“ у одређеној области, за одређени циљ и у одређеној ситуацији. Оно што постаје мерљиво, упоредиво и подобно за рангирање тежи да заузме средишње место у одлучивању; оно што је теже формализовати потискује се на периферију. Дорси то изражава кроз појам логику квантификације: системи за подршку одлучивању засновани на вештачкој интелигенцији теже да сложено правно и морално промишљање претворе у рачунарски проблем, чиме потенцијално потискују контекстуално, квалитативно расуђивање које је неопходно, на пример, за стварну процену пропорционалности или цивилне штете (Dorsey, 2025). Опасност, дакле, није у томе да систем „погрешно рачуна“, већ у томе што од самог почетка ствара утисак да је огромна већина релевантних питања предвидљива. У том тренутку Вудово упозорење постаје посебно важно: објашњива вештачка интелигенција (*explainable AI*, *xAI*) сама по себи не решава овај проблем, јер се вредност објашњивости више налази у областима пројектовања и отклањања грешака него у очувању корисничког расуђивања (Wood, 2024).

Други поремећај јесте когнитивно-временски поремећај. Алгоритамско окружење убрзава процес и тиме повећава притисак на доносиоца одлуке да прихвати примарно тумачење које генерише систем. Џонсон тврди да пристрасност аутоматизације, антропоморфизација и прекомерно ослањање заједно могу створити психолошки образац у којем људи прецењују препоруке машине чак и онда када постоје супротни докази (Johnson, 2026). Корисничка пристрасност представља трећи корак у процесу, односно „ланцу“ пристрасности, који назива-

мо пристрасношћу аутоматизације. Прихватање аутоматизованог, односно у том смислу аутономног решења, може смањити потрагу за противречним информацијама, посебно у окружењима у којима је време пресудно. Убрзање, стога, није неутрално повећање ефикасности: сама брзина постаје епистемичка сила јер сужава простор за сумњу, додатну проверу и алтернативна тумачења (Kissinger et al., 2021).

Трећи поремећај јесте морални поремећај. Ако је простор одлучивања организован око унапред структурираних опција, ризика и оптимизованих препорука, онда фронеизис не нестаје, али се сужава. Практична мудрост не престаје да постоји, већ се њен опсег смањује – појединац остаје формално присутан, али све мање обликује морални хоризонт одлуке. Хана Арент нуди филозофску дијагнозу овога: сужавање није нужно злоба, већ слабљење рефлексивног расуђивања, односно оно што она назива „непромишљеношћу”. За Арент овај појам управо означава да морални неуспех не проистиче увек из изричите злонамерне намере, већ из чињенице да делатник не промишља оно што чини и не врши независно расуђивање (Arendt, 1963).

Ову филозофску дијагнозу додатно потврђује новија литература о војној вештачкој интелигенцији. Џонсон указује на то да системи за подршку одлучивању засновани на вештачкој интелигенцији могу довести до ерозије људске моралне делатности, док Дорси показује како квантитативне логике могу нормализовати цивилне штете онда када се правно и морално промишљање постепено премешта у језик анализе трошкова и користи. С тим је повезана и опасност од моралног губитка вештина: није реч само о томе да појединци мање расуђују, већ и о томе да се институционалне норме и рутине постепено прилагођавају рационалности коју генерише машина (Vallor, 2016). Када је реч о одговорности, Ојман и Салатино нуде важну корекцију: иако „командна одговорност” остаје теоријски привлачан одговор на проблем „празнине одговорности”, њена практична примена суочава се са психолошким и емпиријским препрекама. На пример, услед велике брзине команданту може бити онемогућено да стварно донесе одлуку (Oimann & Salatino, 2024). Ово је значајно зато што показује да се поремећај не зауставља на когнитивном нивоу, већ се протеже и на нормативну структуру одговорности.

Трансформација војне професије у алгоритамским условима

Претходна анализа показала је како алгоритамско посредовање утиче на релевантност, алтернативе, временску динамику и одговорност. Наредни корак је институционални: ако се војно расуђивање све више остварује кроз алгоритамски структурирана окружења, онда се трансформише и сама војна професија. То не значи да улога војних доносилаца одлука нестаје нити да се војна моћ јед-

ноставно предаје машинама. Напротив, стандарди професионалне изврсности, оперативне норме и расподела одговорности унутар професије редефинишу се у новим социотехничким условима. Новија истраживања у области војне етике и филозофије технологије ову трансформацију све чешће не третирају као споредни ефекат иновација, већ као једну од њихових централних етичких последица.

Овоме се може приступити и усмеравањем пажње на појам институционалне трансформације, уместо на термин „имплементација вештачке интелигенције”. Према Сигурду Ховду, технолошка трансформација у војсци није само оперативнo или извршно питање већ и етичко, будући да нове технологије преобликују норме и праксе које дефинишу колективне институције (Hovd, 2025). Из ове перспективе опрез је потребан не само на бојишту већ и у самом управљању технолошким променама. Ова перспектива је овде веома релевантна. Ако се војна професија дефинише вршењем дисциплинованог расуђивања у условима неизвесности, онда промена практичног окружења тог расуђивања истовремено означава и промену институционалног облика професије. Ова трансформација не настаје само онда када се задаци прерасподељују, већ и онда када се схватање сопствене експертизе, поузданости, одговорности и ваљаног расуђивања унутар професије реорганизује око опажања и препорука посредованих машинама.

То нам помаже да разумемо зашто ово питање задире дубље од познате дилеме о „човеку у петљи”. Професије нису само скуп задатака већ историјски развијене праксе усмерене ка унутрашњим циљевима, стандардима изврсности и различитим облицима одговорности. Тимо Либел тврди да ће вештачка интелигенција утицати на војне способности, али и на експертизу, норме и понашање саме официрске професије (Libel, 2025). Другим речима, питање није само шта вештачка интелигенција може учинити за официре, већ и каква ће се врста официра постепено обликовати када професионални ауторитет постане неодвојив од инфраструктура података, система препорука и непрозирних рачунарских филтера. Како се то буде одвијало, мењаће се и опсег професије. Официр се више не дефинише искључиво изврсном ситуационом свешћу, познавањем доктрине и командним присуством, већ све више способношћу да надзире, тумачи, расправља о резултатима које генерише машина и да се на њих одговорно ослања.

Већ сам напоменуо да приступ етике врлина додатно оснажује до сада идентификовани проблем. Хаселбергер иде корак даље тврдећи да централно питање није да ли вештачка интелигенција може опонашати исправне одлуке, већ какав утицај има на људске врлине неопходне за ратовање, посебно на разбојитост, храброст и лојалност (Hasselberger, 2024). У алгоритамским условима неговање војних врлина све више зависи од посредованих облика опажања, препоручивања и оправдавања.

На овом месту шира филозофска литература о вештачкој интелигенцији показује се корисном. Новија дела из области филозофије технологије упозоравају

на опасност од посматрања вештачке интелигенције као да она ствара потпуно нов морални простор који се одваја од већ успостављених норми конкретних пракси. Мусгнуг тврди да етика вештачке интелигенције и сама може постати део проблема уколико се апстрахује од друштвених контекста употребе технологије, чиме се занемарују постојеће норме и врлине (Mussgnug, 2025). Хејз и његови коаутори износе сличан аргумент када предлажу наративни приступ пракси вештачке интелигенције, заснован на врлинама, уместо ослањања искључиво на апстрактна начела. Њихов заједнички закључак важан је за војну област. Етичка интеграција вештачке интелигенције у професионалну војну праксу не може се остварити само путем општих формула, будући да војна професија већ поседује богату нормативну традицију, као што су командна одговорност, дисциплинована послушност, професионална част, самоузддржавање засновано на улози и обавеза оправдавања употребе силе у условима крајње неизвесности. Ове норме можда треба реинтерпретирати, али се оне не могу једноставно заобићи новим технолошким слојем (Hayes, 2025).

Узмимо, на пример, комуникацију. Пре неколико векова хијерархијска структура имала је суштински значај, делом зато што је обезбеђивала да наређења и упутства која издаје вођа ефикасно, односно брзо и тачно, стигну до свих потчињених. То је из темеља промењено електронском комуникацијом, која омогућава вођи да истовремено непосредно пренесе информације свим потчињенима. Ова промена догодила се у освит модерног доба, али је и уз савремене дигиталне системе очигледно да се војна структура и процедуре нису у потпуности прилагодиле томе. У многим случајевима писано изражена намера команданта и даље пролази кроз нивое система на начин који је некада био ефикасан, али се данас сматра застарелим – споро и не увек у неизмењеном облику.

Због тога трансформацију војне професије треба посматрати као преусмеравање моћи која проистиче из професије и положаја, а не као њен нестанак. Према традиционалнијем схватању војна моћ везана је за обученост војника, која му омогућава да процени ситуацију, препозна релевантне чиниоце и на основу њих изда наређења. У алгоритамским условима то у основи остаје непромењено, али се додаје нови елемент: моћ постаје све више посредована. Одлуку и даље доноси официр, али често кроз системе који унапред филтрирају релевантне информације, рангирају опције и ограничавају време доступно за промишљање. Међутим, филтриране информације нису историјски преседан. Управо због ланца командовања доносиоци одлука су и раније добијали информације које су прошле кроз бројне нивое или су на неки начин биле посредоване, због чега су могле бити измењене или искривљене.

Историјски примери показују да посредовано војно расуђивање није нова појава. Код Мидвеја, 1942. Године, закаснили и филтрирани извиђачки извештаји допринели су неизвесности адмирала Нагума у критичном тренутку (Parshall & Tully, 2005). Код Балаклаве, 1854. године, наређење лорда Раглана изгубило је своје првобитно значење док се кретало кроз ланац командовања, што је

допринело катастрофалном јуришу Лаке бригаде (Figes, 2012). Ови случајеви не указују на то да је алгоритамско посредовање само још једна верзија старијих комуникацијских неуспеха. Напротив, они показују да је војно расуђивање одувек зависило од посредованих информација. Оно што је данас особено јесте то што алгоритамски системи могу посредовати опажање, одређивање приоритета и препоручивање већом брзином, у већем обиму и уз већу непрозирност.

Најновији рад Карен Волд о вештачкој интелигенцији и војном одлучивању пружа корисне увиде у ово питање – према њеном мишљењу, право питање јесте како вештачка интелигенција може допунити расуђивање и просуђивање команданата, уз истовремено вођење рачуна о повезаним ризицима. То значи да професионални ауторитет сада мора обухватити и рефлексивну интеракцију са техничким системима. Изврстан војни доносилац одлука није онај који само прихвата рачунарски подржану помоћ, већ онај који уме да процени када та подршка заиста допуњује промишљање, а када га суптилно замењује (Vold, 2025).

Приступ заснован на моделу „човек у петљи” стога није довољан уколико се људска делатност разматра само у завршном тренутку употребе. Како тврде Бодје и сарадници, смислена људска делатност мора бити подржана током читавог животног циклуса војних система заснованих на вештачкој интелигенцији, укључујући пројектовање, тестирање, употребу, надзор и евалуацију (Bode et al., 2025). Мервелд и сарадници слично показују да се одговорна војна вештачка интелигенција не може остварити путем чисто универзалног модела, јер релевантне норме зависе од конкретног оперативног контекста (Meerveld et al., 2025). Посматрани заједно, ови приступи указују на то да основне компетенције војне професије сада обухватају калибрисано ослањање, институционално преиспитивање, оспоривост и способност преиспитивања категорија кроз које системи представљају свет.

Објашњивост не пружа свеобухватно уверење у војној области, нарочито када су системи заиста непрозирни или када објашњења стижу прекасно да би обновила стварно промишљање (Wood, 2024). Дакле, питање није да ли систем може пружити накнадна објашњења, већ да ли професија организује своје токове рада, обуку и командне односе тако да очува способност оправдавања одлука. У алгоритамским условима надзор се мора схватити као информисано, компетентно и за оспоравање спремно учешће у одлучивању посредованом машинама. У супротном, војник као доносилац одлука ризикује да постане пуки легитимацијски остатак унутар процеса чија је епистемичка и нормативна архитектура већ успостављена негде другде.

Војна извршност се све мање повезује са непосредном интуицијом команданта, а све више са дисциплинованим вршењем посредованог расуђивања. То, међутим, не чини начела етике врлина застарелим. Напротив, чини их још потребнијим. Јер ако је професионална врлина, како тврди Ховд, институционално и технолошки посредована, онда централни етички задатак није само заштитити појединачне доносиоце одлука од пристрасности, већ успоставити институције

у којима разборитост, неслагање, разумевање контекста и морално самоуздражавање остају живе професионалне компетенције. Војна професија може преживети алгоритамску трансформацију само ако се одупре томе да постане пуки проводник машинске рационалности.

Закључак

У овом раду тврдило се да војну подршку одлучивању засновану на вештачкој интелигенцији треба разумети кроз појам алгоритамског окружења одлучивања. Централно питање није само да ли вештачка интелигенција унапређује брзину, тачност или ефикасност, већ како реорганизује опажање, одређивање приоритета, оправдавање одлука и одговорност унутар војне праксе. Дакле, кључно питање није да ли је људски оператер формално укључен у процес у неком датом тренутку. Дубље питање јесте да ли официр и даље врши смислено расуђивање, или се то расуђивање постепено нарушава услед брзине, квантификације, снаге корисничког интерфејса и делимично непрозирних система препорука.

Из ове перспективе трансформација војне професије по својој природи јесте и епистемолошка и етичка. Ако је, историјски посматрано, професионална изврсност у војној служби зависила од разборитости, осећаја одговорности, способности тумачења контекста и способности оправдавања употребе силе чак и у неизвесним ситуацијама, онда те способности морају наставити да имају средишњу улогу и у алгоритамским условима. Истовремено, оне се више не могу очувати искључиво ослањањем на људски надзор. Потребне су институционалне мере, праксе обуке, системи тестирања и командна култура који одржавају критичку дистанцу, одмерено поверење и способност преиспитивања резултата које генерише машина. Будућност војне професије, стога, не зависи од опирања технолошком напретку, већ од обезбеђивања да професионално расуђивање не постане пасивно прихватање машинске рационалности. Кључни задатак јесте обезбедити да официри не остану само номинални доносиоци одлука унутар алгоритамских система, већ да постану рефлексивни носиоци војног расуђивања.

Литература

- [1] Arendt, H. (1963). *Eichmann in Jerusalem: A report on the banality of evil* [Ајхман у Јерусалиму: Извештај о баналности зла]. Viking Press.
- [2] Aristotle. (2009). *Nicomachean ethics* [Никомахова етика] (W. D. Ross, Trans.). Oxford University Press.
- [3] Askonas, J., & Scherz, P. (2024). Introduction to special section on virtue in the loop: Virtue ethics and military AI [Увод у посебан одељак о врлини у петљи: Етика

врлина и војна вештачка интелигенција]. *Journal of Military Ethics*, 23(3), 245–250. <https://doi.org/10.1080/15027570.2024.2441050>

[4] Bode, I. (2025). *Human-machine interaction and human agency in the military domain* [Интеракција човека и машине и људска делатност у војној области] (Policy Brief No. 193). Centre for International Governance Innovation. <https://www.cigionline.org/publications/human-machine-interaction-and-human-agency-in-the-military-domain/>

[5] Bode, I., & Huelss, H. (2021). The future of remote warfare? Artificial intelligence, weapons systems and human control [Будућност даљинског ратовања? Вештачка интелигенција, системи наоружања и људска контрола]. In: A. McKay, A. Watson, & M. Karlshøj-Pedersen (Eds.), *Remote warfare: Interdisciplinary perspectives* [Даљинско ратовање: Интердисциплинарне перспективе] (pp. 218–233). E-International Relations Publishing.

[6] Bode, I., Nadibaidze, A., Watts, T., & Zhang, Q. (2025). Ensuring the exercise of human agency in AI-based military systems: Concerns across the lifecycle [Обезбеђивање остваривања људске делатности у војним системима заснованим на вештачкој интелигенцији: Питања током животног циклуса]. *Ethics and Information Technology*, 27, Article 50. <https://doi.org/10.1007/s10676-025-09861-2>

[7] Dorsey, J. (2025). The erosion of humane judgement in targeting: Quantification logics, AI-enabled decision support systems and proportionality assessments in IHL [Ерозија хуманог расуђивања у циљању: Логике квантификације, системи за подршку одлучивању засновани на вештачкој интелигенцији и процене пропорционалности у међународном хуманитарном праву]. *International Review of the Red Cross*, 107(930), 1041–1071. <https://doi.org/10.1017/S1816383125100969>

[8] Dorsey, J., & Bo, M. (2025). AI-enabled decision-support systems in the joint targeting cycle: Legal challenges, risks and the human(e) dimension [Системи за подршку одлучивању засновани на вештачкој интелигенцији у здруженом циклусу циљања: Правни изазови, ризици и људска/хумана димензија]. *International Law Studies*, 106, 1–42.

[9] Figes, O. (2012). *The Crimean War: A history* [Кримски рат: Историја]. Metropolitan Books.

[10] Goldfarb, A., & Lindsay, J. R. (2021). Prediction and judgment: Why artificial intelligence increases the importance of humans in war [Предвиђање и расуђивање: Зашто вештачка интелигенција повећава значај људи у рату]. *International Security*, 46(3), 7–50. https://doi.org/10.1162/isec_a_00425

[11] Guiora, A. N., & Kertzer, J. H. (2024, August 29). *Artificial intelligence in military decision-making: Supporting humans, not replacing them* [Вештачка интелигенција у војном одлучивању: Подршка људима, а не њихова замена]. Humanitarian Law & Policy Blog. <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2024/08/29/artificial-intelligence-in-military-decision-making-supporting-humans-not-replacing-them/>

[12] Hasselberger, W. (2024). Will algorithms win medals of honor? Artificial intelligence, human virtues and the future of warfare [Да ли ће алгоритми освајати медаље части?]

Вештачка интелигенција, људске врлине и будућност ратовања]. *Journal of Military Ethics*, 23(3), 289–305. <https://doi.org/10.1080/15027570.2024.2437920>

[13] Hayes, P., Fitzpatrick, N., & Ferrández, J. M. (2025). From applied ethics and ethical principles to virtue and narrative in AI practices [Од примењене етике и етичких начела ка врлини и наративу у праксама вештачке интелигенције]. *AI and Ethics*, 5, 1217–1239.

[14] Hovd, S. (2025). Military prudence and technological disruption: The ethics of change management in the military [Војна разборитост и технолошки поремећај: Етика управљања променама у војсци]. *Journal of Military Ethics*, 24(3–4), 315–334. <https://doi.org/10.1080/15027570.2025.2595783>

[15] Hunter, C., & Bowen, B. E. (2024). We'll never have a model of an AI major-general: Artificial intelligence, command decisions and kitsch visions of war [Никада нећемо имати модел генерал-мајора вештачке интелигенције: Вештачка интелигенција, командне одлуке и кич визије рата]. *Journal of Strategic Studies*, 47(1), 116–146. <https://doi.org/10.1080/01402390.2023.2241648>

[16] Johnson, J. (2026). Can AI behave ethically during military crises? Preserving human moral agency [Може ли се вештачка интелигенција понашати етички током војних криза? Очување људске моралне делатности]. *International Affairs*, 102(1), 63–83. <https://doi.org/10.1093/ia/iiaf191>

[17] Kissinger, H. A., Schmidt, E., & Huttenlocher, D. (2021). *The age of AI: And our human future* [Доба вештачке интелигенције и наша људска будућност]. Little, Brown and Company.

[18] Libel, T. (2025). The impact of artificial intelligence on the officer corps [Утицај вештачке интелигенције на официрски корп]. *Defence Studies*, 25(3), 628–643. <https://doi.org/10.1080/14702436.2025.2466654>

[19] Lushenko, P. (2025). AI, trust and the war room: Evidence from a conjoint experiment in the US military [Вештачка интелигенција, поверење и ратна соба: Докази из здружених експеримента у војсци САД]. *Cambridge Forum on AI: Law and Governance*, 1, Article e52. <https://doi.org/10.1017/cfl.2025.10019>

[20] Meerveld, H., Peperkamp, L., Šafář Postma, M., & Lindelauf, R. (2025). Operationalising responsible AI in the military domain: A context-specific assessment [Операционализација одговорне вештачке интелигенције у војној области: Процена специфична за контекст]. *Ethics and Information Technology*, 27, Article 48. <https://doi.org/10.1007/s10676-025-09865-y>

[21] Mussnug, A. M. (2025). Technology as uncharted territory: Integrative AI ethics as a response to the notion of AI as new moral ground [Технологија као неистражена територија: Интегративна етика вештачке интелигенције као одговор на схватање вештачке интелигенције као новог моралног простора]. *Philosophy & Technology*, 38, Article 106. <https://doi.org/10.1007/s13347-025-00938-w>

[22] Nadibaidze, A., Bode, I., & Zhang, Q. (2024). *AI in military decision support systems: A review of developments and debates* [Вештачка интелигенција у војним системима за подршку одлучивању: Преглед развоја и расправа]. Center for War Studies, University

of Southern Denmark. <https://www.autonorms.eu/ai-in-military-decision-support-systems-a-review-of-developments-and-debates/>

[23] North Atlantic Treaty Organization. (2024). Summary of NATO's revised artificial intelligence (AI) strategy [Сажетак ревидиране НАТО стратегије за вештачку интелигенцију]. https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_227237.htm

[24] O'Neill, O. (2020). Trust and accountability in a digital age [Поверење и одговорност у дигиталном добу]. *Philosophy*, 95(1), 3–17. <https://doi.org/10.1017/S0031819119000457>

[25] Oimann, A.-K., & Salatino, A. (2024). Command responsibility in military AI contexts: Balancing theory and practicality [Командна одговорност у контекстима војне вештачке интелигенције: Уравнотежавање теорије и праксе]. *AI and Ethics*, 5, 1757–1767.

[26] Parshall, J., & Tully, A. (2005). *Shattered sword: The untold story of the Battle of Midway* [Сломљени меч: Неиспричана прича о бици код Мидвеја]. Potomac Books.

[27] Renic, N., & Schwarz, E. (2024). Crimes of dispassion: Autonomous weapons and the moral challenge of systematic killing [Злочини без страсти: Аутономно оружје и морални изазов систематског убијања]. *Ethics & International Affairs*, 38(1), 1–15. <https://doi.org/10.1017/S0892679423000291>

[28] Special Competitive Studies Project. (2026, March). AI potential impact on the Army Officer Corps [Морући утицај вештачке интелигенције на официрски кор Копнене војске]. <https://www.scsip.ai/wp-content/uploads/2026/03/AI-Potential-Impact-on-the-Army-Officer-Corps.pdf>

[29] Swain, R. M., & Pierce, A. C. (2017). The profession of arms [Војна професија]. In: *The armed forces officer* [Официр оружаних снага]. National Defense University Press. <https://ndupress.ndu.edu/Publications/Books/Armed-Forces-Officer/Article/1153508/chapter-2-the-profession-of-arms/>

[30] US. Department of Defense. (2023). Data, analytics and artificial intelligence adoption strategy [Стратегија усвајања података, аналитике и вештачке интелигенције]. Chief Digital and Artificial Intelligence Office. https://media.defense.gov/2023/nov/02/2003333300/-1/dod_data_analytics_ai_adoption_strategy.pdf

[31] Vallor, S. (2016). *Technology and the virtues: A philosophical guide to a future worth wanting* [Технологија и врлине: Филозофски водич ка будућности вредној жеље]. Oxford University Press.

[32] Vold, K. (2025). Augmenting military decision making with artificial intelligence [Унапређивање војног одлучивања помоћу вештачке интелигенције]. *Cambridge Forum on AI: Law and Governance*, 1, Article e48. <https://doi.org/10.1017/cfl.2025.10022>

[33] Wood, N. G. (2024). Explainable AI in the military domain [Објашњива вештачка интелигенција у војној области]. *Ethics and Information Technology*, 26, Article 29.

Резиме

У овом раду разматра се начин на који вештачка интелигенција трансформише војно одлучивање, а тиме и саму војну професију. Основна тврдња јесте да системе за подршку одлучивању засноване на вештачкој интелигенцији не треба посматрати само као техничка средства која унапређују брзину, тачност или ефикасност војног одлучивања. Напротив, они функционишу као алгоритамска окружења одлучивања: социотехнички оквири који одређују шта се појављује као релевантна информација, које се опције стављају у фокус и шта одговорност значи под оперативним притиском.

Основни научни допринос овог рада огледа се у томе што интеграцију вештачке интелигенције у војно одлучивање сагледава као трансформацију епистемолошких и етичких услова професионалног расуђивања, што има последице и по само значење војне професије. Уместо да се пажња усмери искључиво на питање да ли су људи формално укључени у одлучивање, односно на модел „човек у петљи“, аутор поставља питање квалитета одлука које доносе доносиоци одлука и основе на којој се те одлуке доносе, односно питање смислене људске контроле у условима у којима су одређивање приоритета и оправдавање одлука све више посредовани алгоритамским системима. На тај начин расправа се помера са ужег питања техничке контроле ка ширем питању очувања професионалне делатности, одговорности и расуђивања.

У првом делу рада војна професија се тумачи као епистемички позив. То значи да се она не посматра само као физичка оспособљеност, послушност наређењима или техничка вештина већ као професија усмерена на стицање знања, континуирано учење и дубоко разумевање стварности. Ово, дакле, није истоветно концепту командовања заснованог на мисији. Војни професионалци показују дисциплиновано расуђивање у неизвесним околностима, у оквиру етичких ограничења и пред ризиком од неповратне штете. То важи не само у „магли рата“ већ и у „магли администрације“, где бирократске процедуре, институционалне рутине и све чешће алгоритамски исходи одређују шта представља релевантно знање и легитимно деловање. Вештачка интелигенција, стога, не укида војну експертизу, већ је прерасподељује и изнова одређује. Професионална изврсност све више обухвата способност надзора, преиспитивања, калибрације и одговорног ослањања на резултате које генерише машина.

У другом делу рада овај аргумент разрађује се кроз појам практичне мудрости, односно фронеzis. Војно одлучивање не може се свести на једноставан избор технички оптималног решења међу алтернативама које генерише систем. Оно захтева способност препознавања морално и оперативно значајних карактеристика ситуације, тумачења контекста, одмеравања неизвесности и оправдавања деловања. Из перспективе етике врлина питање није само да ли системи вештачке интелигенције дају исправне препоруке већ и какви се војни

професионалци обликују онда када је одлучивање посредовано алгоритамским системима. Обука и образовање, стога, имају кључну улогу у обликовању врсте доносилаца одлука које стварамо.

У трећем делу рада идентификују се три облика пристраности у алгоритамским окружењима одлучивања. Епистемичка пристраност јавља се онда када системи филтрирају, рангирају и обликују информације тако да се епистемички ауторитет помера ка резултатима које генерише машина. Когнитивно-временска пристраност настаје онда када убрзавање процеса и скраћивање циклуса одлучивања смањују простор за сумњу, проверу и алтернативна тумачења. Морални поремећај јавља се онда када унапред структурисане опције, метрике ризика и оптимизоване препоруке сужавају простор у којем се могу остваривати практична мудрост и одговорност.

У завршном делу рада закључује се да ови развоји представљају институционалну трансформацију војне професије. Вештачка интелигенција мења не само појединачне задатке већ и стандарде професионалне изврсности, расподелу одговорности и очекивања која се постављају пред доносиоце одлука. Људски надзор, објашњивост и формална провера стога нису довољни уколико се третирају као крајње заштитне мере. Одговорна интеграција захтева управљање током целокупног животног циклуса система, обуку, институционални надзор, калибрисано поверење и командну културу која очувава способност доносилаца одлука да преиспитују резултате које генерише машина. Будућност војне професије не зависи од отпора према вештачкој интелигенцији, већ од обезбеђивања да официри остану одговорни доносиоци одлука унутар алгоритамских система, а не само номинални одобраваоци.

Кључне речи: *војна професија, вештачка интелигенција, војно расуђивање, системи за подршку одлучивању, практична мудрост*

© 2026 Аутор. Објавило *Војно дело* (<http://www.vojnodelo.mod.gov.rs>). Ово је чланак отвореног приступа и дистрибуира се у складу са лиценцом Creative Commons (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

